

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ ЖӨНІНДЕГІ КОМИТЕТ

Секенова Динара Бахытбековна, Муханбеткеримова Жанерке Сериккызы

sekenova_dinara@mail.ru ; zhanerkeserik29@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ заң факультеті

Халықаралық құқық мамандығының 3-курс студенттері

Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан қаласы

Ғылыми жетекші – Мурзағалиев Е.Ч.

Аннотация

Ғылыми мақаланың тақырыбы: Адамдардың тендігі. Өз ойларын ашық түрде саралай білетіндігі, құқықтарын дұрыс жүзеге асыратыны жөнінде. Сонымен қатар, комитетке құқықтың қалай жүзеге асырылатыны туралы баяндамалар ұдайы ұсынулар міндетімен, оның қызметі мен құрылымы анық көрсетілген.

Ғылыми мақаланың мақсаты: Адамдардың құқықтарын айқындау. Қазіргі заманда адамдардың құқықтары күннен-күнге тапталуда, сонын негізін алу үшін осындай комитеттер құрылуда. Адам құқықтарының тендігі әлем бойынша бұл өзекті мәселе болып табылады. Осы соңғы оң жылдықта адам құқығын қорғау мәселесі халықаралық деңгейде көтеріліп, бұл мәселе жеке мемлекеттердің құқық жүйесінің дербес саласы болып қалыптаса бастады.

Ғылыми мақаладағы кілт сөздер: БҰҰ, комитет, АСҚХП, реформа, пакт, хаттама, сессия, агенттіктер, ұйым.

Ғылыми мақаланың қорытындысы: Қорытындылай келе, біз бұл мақалада адам құқықтары жөніндегі комитет ұдайы өз қызметін қалай атқаратыны жөнінде танысып өттік. Әр адамның құқығы сақталуы жөн, «тірі жан -тіршілігін жасайды», - демекші, әр адамның құқығы сақталмаса ол қалай еркін тірлік жасайды. Сол себептен, осындай ұйымдар адамдардың құқықтарын сақтау үшін құрылады.

Аннотация

Тема научной статьи: Ментальность людей. О том, как правильно реализовать свои права, умеет открыто анализировать свои мысли. Вместе с тем, доклады о том, как осуществляется право в комитет, изложены в обязательстве регулярного представления, его деятельность и структура.

Цель научной статьи: Определение прав человека. В настоящее время права людей становятся все более актуальными, и для того, чтобы получить основу создаются такие комитеты. Это актуальный вопрос во всем мире. За последние годы проблема защиты прав человека поднялась на международном уровне, и этот вопрос стал самостоятельной отраслью правовой системы отдельных государств.

Ключевые слова в научной статье: ООН, комитет, МППП, реформа, пакт, протокол, сессия, агентства, организация.

Итоги научной статьи: Подводя итоги, мы познакомились в этой статье о том, как комитет по правам человека постоянно осуществляет свою деятельность. У каждого человека должны соблюдаться права, если у людей не будут соблюдаться права, как они смогли бы свободно работать. Поэтому такие организации создаются для соблюдения прав людей.

Annotation

Topic of the scientific article: People's Mentality. About how to properly exercise their rights, is able to openly analyze their thoughts. However, reports on how the right to the Committee is exercised are set out in the obligation to submit regularly, its activities and structure.

Purpose of the scientific article: Definition of human rights. At present, people's rights are becoming more and more relevant, and such committees are being set up in order to get a basis. This is a topical issue all over the world. In recent years, the issue of human rights protection has been raised at the international level, and this issue has become an independent branch of the legal system of individual States.

Keywords in the scientific article: UN, Committee, ICCPR, reform, Pact, Protocol, session, agencies, organization.

Results of the scientific article: to Sum up, we got acquainted in this article about how the human rights Committee constantly carries out its activities. Every person should have their rights respected, if people don't have their rights respected, how would they be able to work freely. Therefore, such organizations are created to respect the rights of people.

Соғыстан кейінгі кезеңде адам құқығы еуропалық кеңістіктегі шеңберден тысқары қарқынмен дамып, отарлық тәуелділіктен босатылған елдердің заңнамаларында көрініс тапты. Бүкіл әлемде адам құқықтары саласындағы белсенді заң шығармашылығы, ұлттық жүйелер оңтайлы модельдерді іздейді, халықаралық тәжірибеге бет бұрады және өз тәжірибелерімен алмасады. Алғашқы мақалалар мен конституциялардың бөліктері адам құқықтарына арналған. БҰҰ-ның құрылуынан бұрын адам құқықтарына қандай-да бір түрде әсер ететін көптеген халықаралық келісімдер болған, мысалы, Вестфалияның 1648 жылғы діни сенім бостандығы туралы келісім, құлдық құралдарын жою (1862 жылғы Вашингтон келісімі, 1867 жылғы Брюссель конференциясының актілері және т.б. 1890, 1885 жылғы Берлин құжаттары, 1926 жылғы Женева конвенциясы, соғыс заңдары мен әдет-ғұрыптары туралы ережелер (1856 жылғы Париж декларациясы, 1864 және 1906 жылғы Женева конвенциялары, 1899 және 1907 жылғы Гаага конвенциялары), 1933 және 1938 жылдардағы босқындарды қорғау туралы конвенция және басқалары Адам құқықтары саласындағы интернационализацияға 1864 жылы Халықаралық Қызыл Крест Комитеті, 1919 жылы Халықаралық Еңбек Ұйымы мен Ұлттар Лигасы құрылуы ықпал етті. Бірақ айта кету керек, соған қарамастан, адам құқықтарын жан-жақты қорғауды құру мақсаты Біріккен Ұлттар Ұйымының алдына қойылмаған. олар бостандықтың, әділеттілік пен жалпы бейбітшіліктің негізі болып табылады^[1]. Бірінші мақала табиғи ілімнің жетекші идеясын жариялайды. «Барлық адамдар еркін және тең құқылы болып құрылады. Олар парасаттылық пен ар-ожданға ие және бір-біріне бауырластық рухында әрекет етуі керек. «БҰҰ-ның құрылуымен адам құқығын алға жылжыту және қорғау жөніндегі халықаралық, жан-жақты институттың» ғимараты «кірпіштен салынуда»: БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссиясы және Бас комитеттің үшінші комитеті. Әлеуметтік және гуманитарлық мәселелермен айналысатын Біріккен Ұлттар Ұйымының Ассамблеясы. 1947 жылы кемсітушіліктің алдын алу және азшылықтардың құқықтарын қорғау жөніндегі кіші комиссия жұмыс істей бастады, кейіннен Адам құқықтарын насихаттау және қорғау жөніндегі кіші комиссия деп аталды. Кіші комиссияның міндеттерінің бірі зерттеу жүргізу, атап айтқанда, Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының негізінде және адам құқықтары мен негізгі бостандықтарына қатысты нәсілдік, ұлттық, діни және тілдік азшылықтарды қорғау бойынша БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комиссиясына ұсынымдар беру^[2]. Адам құқықтары туралы негізгі халықаралық шарттар бір-бірлеп қабылданып жатыр, ал бүгінде олардың тоғызы бар, олардың бірі - барлық адамдарды күштеп жоқ қылып жіберуден қорғау туралы әлі күшіне енген жоқ. 1948 жылы Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы қабылданғаннан бері БҰҰ-ға мүше барлық мемлекеттер кем дегенде бір адам құқығы туралы шартты ратификациялады, ал 80% -ы төрт немесе одан да көп ратификациялады. Бұл адам құқықтары жөніндегі негізгі халықаралық шарттардың орындалуын қадағалайтын тәуелсіз сарапшылардан тұратын комитеттерден тұратын сегіз келісім-шарт органының құрылуына әкелді: Адам құқықтары жөніндегі комитет, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитет, Нәсілдік кемсітуді жою жөніндегі комитет, Әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою, Азаптауға қарсы комитет (2007 жылы азаптаулар мен басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттердің алдын алу

жөніндегі кіші комитет құрылды. өтініштер), Бала құқықтары жөніндегі комитет, барлық еңбекші-мигранттар мен олардың отбасы мүшелерінің құқықтарын қорғау комитеті және мүгедектердің құқықтары жөніндегі комитет^[3]. Адам құқықтарын ілгерілету және қорғау халықаралық институционалдық негізде қабылданады. Жоғарыда аталған комитеттерге жылына бірнеше рет өткізілетін сессияларда мемлекеттердің мерзімді баяндамаларын қарау функциясы берілген. Әр мемлекет, өзі қатысушысы болып табылатын шарттардың қолданыстағы ережелерін орындау бойынша өз міндеттемелеріне қосымша, осы ережелерді орындау нәтижелері туралы жүйелі түрде есеп беріп отыруы керек. Комитеттер есеп берулерді қолда бар барлық деректерді ескере отырып, конструктивті диалог құру және мемлекеттерге олардың қандай-да бір шартты толығымен және тиімді іске асырудағы күш-жігеріне көмектесу мақсатында қарайды. Адам құқықтары саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың өсіп келе жатқан маңыздылығына байланысты 1993 жылы Бас Ассамблея Біріккен Ұлттар Ұйымының Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы Комиссар лауазымын құрды^[4]. Жоғарғы Комиссар Кеңесі Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқықтары саласындағы үйлестіруші орталығы бола отырып, БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының (қазіргі кезде БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесі), шарттардың сақталуын бақылау жөніндегі органдармен және БҰҰ-ның басқа да адам құқықтары органдарымен жұмыс істейді. Кеңсе сонымен қатар адам құқықтары саласында жұмыс істейді, кеңес беру қызметтері мен техникалық көмек көрсетеді. XX ғасырдағы БҰҰ-ның адам құқықтары секторының дамуының шарықтау шегі - 1946 жылы БҰҰ Экономикалық және әлеуметтік кеңесі (ECOSOC) құрған БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының құрылуы. Бастапқыда Элеанор Рузвельт басқаратын комиссия тоғыз адам құқығын қорғаушыдан тұрды және адам құқықтарының халықаралық стандарттарын әзірлеуге қатысты. 1948 жылы 18 адамнан тұратын Комиссия Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясын жасады, ал 1976 жылы Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы^[5] халықаралық пактіні және Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні^[6] қабылдады. Жалпыға бірдей адам құқықтары декларациясымен бірге бұл екі келісім адам құқықтары туралы халықаралық билльді құрайды, ол бүгінде адам құқықтарының халықаралық стандарттарының негізі болып табылады. 1967 жылы Комиссияға адам құқықтарының бұзылуын қарастыру мандаты берілді^[7]. Осы сәттен бастап Комиссия мемлекеттердің адам құқықтарының халықаралық стандарттарына сәйкестігін бақылауға назар аудара отырып, осы стандарттарды әзірлеуді жалғастырды. Реформа кезінде БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының құрамына 53 мемлекет кірді. Комиссияға әр географиялық аймақтан мүше-мемлекеттер сайланды, олар белгіленген орындар санын қамтамасыз етеді (Африка мемлекеттері - 15, Азия - 12, Шығыс Еуропа мемлекеттері - 5, Латын Америкасы және Кариб бассейні - 11, Батыс Еуропа және басқа мемлекеттер - 10). Комиссияның тұрақты мүшелері болмады, әрбір сайланған мемлекет үш жыл мерзімге Комиссия құрамына кірді және қайта сайлануы мүмкін. Комиссия отырыстары жыл сайын Женевада наурыздың ортасынан сәуірдің аяғына дейін (алты апта) өткізілді. Көптеген жылдар бойы БҰҰ, дипломатиялық және академиялық топтар Ұйымды реформалау мәселелерін кеңінен талқылады. Адам құқықтары жөніндегі БҰҰ Комиссиясына ғана емес, сонымен бірге БҰҰ Адам құқықтарын ілгерілету және қорғау жөніндегі кіші комиссиясына қатысты ұсыныстарды реформалау. Көбісі Комиссияны адам құқықтарын қорғау мүдделерін емес, оның мүшелері болған мемлекеттердің субъективті мүдделерін басшылыққа алды деп айыптады. Комиссияны мемлекеттер бір-бірін іріктеп сынап, нақты және өзекті мәселелерді шешпеу үшін қолданды. Комиссияға айтылған сын аса мұқият қарауға лайық болды. Шынында, Комиссия құрамына тек демократиялық мемлекеттер ғана емес, сонымен бірге олардың аумағында адамның негізгі құқықтары мен бостандықтары кеңінен бұзылған елдер де кірді. Көптеген елдер өздерінің мүдделерін қорғау және адам құқықтары жүйесінің кемшіліктеріне деңгейлік сын көзбен қарау үшін Комиссияның мүшесі болуға ұмтылды. Кейде олар жетістікке жетті. Комиссияның жұмысына наразылықтың артуы аясында «Қауіпсіз әлем - біздің ортақ жауапкершілігіміз»

атты баяндама дайындалып, оны жоғары деңгейдегі топ дайындады және 2004 жылғы 1 желтоқсанда БҰҰ Бас хатшысына ұсынылды^[8]. Баяндамада БҰҰ құрылымына және оның қызметіне, оның ішінде БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының кеңейтуіне белгілі бір өзгерістер енгізу ұсынылды. Алайда, осы жұмыс тобының ұсынысын қабылдау және Комиссия құрамын әмбебап ету, яғни оның санын 191 мемлекетке көбейту Комиссияның келешектегі қызметін алдын-ала істен шығаруды білдіреді. БҰҰ Бас хатшысы Кофи Аннан алдымен жұмыс тобының БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының құрамын өзгерту туралы ұсынысын қолдады, бірақ содан кейін оның мүшелерінің санын қысқарту қажеттігін баса айтты. 2005 жылғы наурызда БҰҰ Бас хатшысы Кофи Аннан өзінің «Үлкен бостандықпен - дамуға, қауіпсіздікке және барлығына арналған адам құқықтарына» атты баяндамасында^[9] кеңес болғанына қарамастан БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссияны БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кіші тұрақты кеңесімен алмастыруды ұсынды. Мен Комиссияның арнайы рәсімдер жүйесі сияқты тетіктерін қабылдап, сонымен бірге адам құқықтары жөніндегі органды бүкіл әлемдегі адам құқықтарын ілгерілету мен қорғаудың неғұрлым тиімді құралына айналдыру үшін жаңа шаралар қабылдауым керек еді. Нәтижесінде, 2005 жылғы 14-16 қыркүйекте БҰҰ-ға мүше елдердің мемлекет және үкімет басшыларының кездесуі кезінде Нью-Йоркте Ұйымның адам құқықтары бағытын реформалау туралы шешім қабылданды. Осы шешімнен кейін, 2006 жылдың 15 наурызында БҰҰ Бас Ассамблеясы 60/251^[10] қарар қабылдады. Қарардың негізгі элементі БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комиссиясының орнына БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесін құру болды. Комиссияның таратылуымен салыстырғанда, Кеңес мәртебесі БҰҰ Бас Ассамблеясының көмекші орган деңгейіне көтерілді, мүше елдердің саны қысқарды, мүшелікке белгілі бір өлшемдер енгізілді, егер оған БҰҰ-ға мүше барлық мемлекеттер Кеңеске мүшелікке жүгінуге құқылы болса. Резолюция сонымен бірге БҰҰ-ның адам құқықтары секторын одан әрі реформалаудың контурларын анықтауға, атап айтқанда, жекелеген елдердегі адам құқықтарының ахуалына әмбебап мерзімді шолу (UPR) механизмін құруға және Кеңес Комиссиядан мұрагер болған адам құқықтары саласындағы арнайы рәсімдердің кешенді жүйесін ұтымды етуге арналды. Нәтижесінде БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комиссиясы өзінің саясаттануына байланысты сенімді жоғалтып, таратылды. Комиссияны БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесі алмастырды. 2006 жылғы 19-30 маусымда Женевада БҰҰ-ның адам құқықтары жөніндегі жаңа негізгі органы - БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі Кеңесінің бірінші отырысы өтті. Кеңестің төрағасы болып Мексиканың БҰҰ-ның Женевадағы бөлімшесіндегі тұрақты өкілі Л.А. де Альба. Сессия жұмысына 47 мүше мемлекеттің делегациясы^[11], 100 байқаушы мемлекеттің, 150-ден астам үкіметтік емес ұйымдардың, адам құқықтары саласындағы 40 ұлттық және аймақтық институттардың, сондай-ақ БҰҰ-ның мамандандырылған агенттіктері мен халықаралық ұйымдардың өкілдері қатысты. БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі кеңесі құрылуымен БҰҰ-ның адам құқықтары секторын реформалаудың егжей-тегжейін әзірлеу бойынша күрделі көпжақты келіссөздер процесі басталады. Бір жылдан астам уақыт ішінде адам құқықтарының ахуалына жан-жақты мерзімді сараптаманы жүргізудің негізгі параметрлері кеңестің негізгі жаңалығы болып табылатын БҰҰ-ға мүше мемлекеттер болып табылады. UPR тетігі Комиссия сынға алған негізгі кемшіліктерді, атап айтқанда, шектеулі елдерге ғана назар аудара отырып түзетуі керек. Сондықтан, Кеңестің беделін сақтау үшін UPR тетіктерінің сенімділігі мен тиімділігі өте маңызды болды, бұл принциптер, мақсаттар, формалар көрсетілген 2007 жылғы маусымда өткен бесінші сессиясында қабылданған Кеңес механизмдерінің институционалды құрылысы туралы «пакеттік» құжатта көрініс тапты.^[12] ТХР жағдайлары мен процедуралары. Бұл құжат БҰҰ Жарғысы, Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, мемлекет қатысушысы болып табылатын адам құқықтары туралы шарттар, оның ерікті мәлімдемесі мен міндеттемелері қайта қарау үшін негіз болуға тиіс екендігін нақты көрсетеді. Ынтымақтастық тетігі бола отырып, ТХР даму деңгейі мен елдердің ерекшеліктерін ескере отырып, айқын емес, конструктивті, қайшылықсыз және саяси емес негізде берілетін объективті және сенімді ақпаратқа негізделуі керек. Шолу адам

құқықтары саласындағы жергілікті жағдайды жақсартуға, мемлекеттердің тиісті ұлттық мүмкіндіктерін нығайтуға, озық тәжірибелермен және тәжірибемен алмасуға, Кеңеспен және БҰҰ-ның басқа да адам құқықтары органдарымен өзара әрекеттесуге ықпал етуі керек. Мемлекеттерге шолу Кеңес Төрағасы басқаратын және Кеңестің мүшелері болып табылатын бақылаушы мемлекеттер арасындағы интерактивті диалог түрінде Кеңеске мүше 47 мемлекет кіретін UPR жұмыс тобында жүзеге асырылады. Бұл диалогтың қатысушылары - тек мемлекеттер, және ECOSOC-пен консультативтік мәртебесі бар үкіметтік емес ұйымдар мәжіліс залында талқылауға қатыспай қатысады. Жыл сайын Жұмыс тобы екі аптаның үш сессиясында жиналады, олардың әрқайсысында 16 мемлекет - жылына 48 мемлекет қарастырылады. Әр мемлекетті қайта қарауды жеңілдету үшін Кеңес мүшелерінің «үштігі» деп аталатын үш баяндамашылар тобы құрылды. Есеп Кеңестің пленарлық отырысында мақұлданды, онда азаматтық қоғам өкілдері қабылданған есеп бойынша түсініктеме бере алады. Жұмыс тобы Бахрейн, Тунис, Индонезия, Ұлыбритания, Бразилия, Алжир, Нидерланды, Чехия, Эквадор, Марокко, Финляндия, Үндістан, Филиппин, Польша, Оңтүстік Африка Республикасы және Аргентина елдеріндегі адам құқықтарының ахуалына шолу жасау үшін алғаш рет 2008 жылдың сәуірінде шақырылды. Қорытынды құжат екі бөлімнен тұрады, атап айтқанда UPR жұмыс тобының елдің шолу барысы туралы есебі және топта қабылданған ескертулер мен ұсыныстарға шолу жасалып жатқан елдің жауаптары. Қорытынды құжат нақты қаралған мемлекет келіскен ұсыныстарды және олар келіспеген ұсыныстарды атап көрсетеді. Есепті бекіту үшін Кеңес мүшелерінің көпшілігінің келісімі жеткілікті. UPR бірінші кезекте UPR нәтижелерін іске асыру үшін жауап береді, бірақ халықаралық қауымдастық бұған, оның ішінде техникалық көмек көрсету мәселелеріне де қатыса алады. Шолулардың ұсынымдарының орындалуын бағалау кейінгі қарау кезінде жүзеге асырылады, алайда Кеңестің қарауы бойынша мүмкін болатын «арнайы» шаралар нәтижелерге дейін қалдырылады. Кеңеске UPR процедурасынан мемлекет тарапынан жүйелі түрде бас тарту жағдайларын қарау туралы «белгіленген тәртіпте» тапсырма берілді. Дамушы елдердің UPR тетіктеріне қатысуын жеңілдету және оны одан әрі қолдау үшін екі қаржылық механизм құрылды: Өмбебап мерзімді шолу бойынша ерікті траст қоры және қаржылық және техникалық көмек көрсету ерікті қоры^[13]. 2011 жылға қарай БҰҰ-ға мүше барлық 192 мемлекет UPR процедурасынан өтеді. Нәтижесінде әлемдегі әртүрлі елдердегі адам құқықтарының жағдайын салыстыратын құжат жасалады. Қазіргі уақытта ӘЖК-нің басталуы адам құқығының халықаралық өмірдің барлық салаларына әсерін күшейтетін тағы бір фактор болды деп нақты айта аламыз. Қосалқы комиссияның орнына 2007 жылғы 18 маусымда^[14] Біріккен Ұлттар Ұйымының Адам құқықтары жөніндегі консультативтік комитеті құрылды (5/1 қарар). Бас Ассамблея 2007 жылғы 22 желтоқсандағы 62/219 қарарымен бұл шешімді мақұлдады. Консультативтік комитет құрамына үш рет бір рет қайта сайлану мүмкіндігімен сайланған 18 сарапшы кіреді (бесеуі Африка мен Азиядан, үшеуі Латын Америкасы мен Кариб және Батыс Еуропадан, екеуі Шығыс Еуропадан)^[15]. Институт құру процесі арнайы процедуралар жүйесін қайта қарастыруды да қамтыды. Арнайы процедуралар - бұл әлемнің түкпір-түкпіріндегі нақты жағдайларды және тақырыптық сюжеттерді қарау үшін Комиссия құрған тетіктер. Арнайы процедуралар жеке болуы мүмкін - арнайы баяндамашы немесе өкіл немесе тәуелсіз сарапшы немесе адам құқықтары мен жергілікті халықтардың негізгі бостандықтарының ахуалы жөніндегі арнайы баяндамашы, адам құқықтарын бұзу құралы ретінде жалданушыларды пайдалану жөніндегі жұмыс тобы сияқты жұмыс тобы. Бурундидегі адам құқықтарының ахуалы бойынша тәуелсіз сарапшы және тәуелсіз сарапшылардың өз құқықтарын жүзеге асыруына қарсы. Олар танымал, тәуелсіз, Кеңес тағайындайтын ерікті сарапшылар. БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңестің 5/1 қарарында мандат иелерін таңдау туралы ережелер және барлық арнайы рәсімдерге шолу жасалды. Мандаттарды қарау 2007 жылғы қыркүйекте алтыншы сессияда басталып, Кеңестің жетінші, сегізінші және тоғызыншы сессияларында жалғасты. 2008 жылы барлық тақырыптық мандаттар ұзартылды. Екі жаңа тақырыптық мандат жасалды. Елдің мандаттарының көп бөлігі (Беларуссия, Куба, Либерия және Конго Демократиялық

Республикасы үшін мандаттардан басқа), олар Кеңестің келесі қарауына дейін ұзартылды. Кеңес өзінің 11-ші сессиясында (2009 ж. Маусымы) Судандағы адам құқықтары саласындағы тәуелсіз сарапшы мандатын құрды. Мандат иесінің өкілеттік мерзімі алты жылдан аспауы керек. Қазіргі уақытта 31 тақырыптық мандат және сегіз елдік мандат бар^[16]. Олардың барлығы өз нәтижелері мен кеңестерін Кеңеске хабарлайды. Кейде олар адам құқықтарының нақты проблемасын мұқият қадағалайтын жалғыз механизм болып табылады. БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңестің жұмысы жалғасуда. 2010 жылғы 13 қыркүйектен 1 қазанға дейін Кеңестің 15-ші сессиясы өтеді. Кеңес жұмысының алғашқы жылдарының нәтижелері оның адам құқықтары жөніндегі органдар мен БҰҰ жүйесінің институттарының жалпы архитектурасында біртіндеп заңды жетекші орын алатындығын, ӘЖК және арнайы рәсімдер аясында өте маңызды жұмыстар жүргізіліп жатқандығын көрсетті. Сонымен бірге, өкінішке орай, қосарланған стандарттарды қолдану тәжірибесі сақталып отыр, оны болдырмау қиын, өйткені кейбір сыртқы саяси шешімдердің қабылдануын қатаң құқықтық нормаларға жеткізу қиын, өйткені мемлекеттердің ұлттық мүдделері әрқашан болады. Ұлттық мүдделерге сүйене отырып, кейбір мемлекеттер іскерлік тұрғыдан маңызды және өзекті құқықтық проблемаларды шешудің орнына, қарама-қайшылықты тақырыптар мен өздерінің саяси мәселелерін шешу үшін Кеңестің немесе БҰҰ-ның басқа да адам құқықтары органдарының форматын қолдануға тырысады. Адам құқықтары түсінігі мен Кеңестің міндеттерін түсінуде де айырмашылықтар бар. Батыс елдері жеке құқықтар мен мониторингке назар аудара отырып, дамушы елдер ұжымдық құқықтар мен адам құқықтарын ілгерілету мен қорғауда халықаралық қауымдастықтың техникалық көмегінің маңыздылығына баса назар аударады. БҰҰ Бас ассамблеясының 60/251 қарарына сүйене отырып, 2011 жылы Кеңестің құрылғанына бес жыл қорытындысы бойынша оның жұмысы мен жұмысына шолу жасалады. Халықаралық қоғамдастық осы кезеңде Кеңес мәртебесін өзгертпеуі керек сияқты. Кеңес пен БҰҰ Бас ассамблеясының үшінші комитеті арасындағы «еңбек бөлінісін» шешуге назар аударған дұрыс болар еді. Кеңестің жұмысына және жұмысына шолу жасау барысында арнайы процедуралар мен ТХР тетігіне тағы бір рет назар аудару керек. Сонымен бірге, арнайы процедуралардың тиімдірек болуын және ӘЖ нәтижелерін барлық елдердің ерекшеліксіз қолданылуын қамтамасыз ету үшін бар күшін салу қажет. 2010 жылдың қыркүйегінде Нью-Йоркте БҰҰ-ға мүше мемлекеттердің мемлекет және үкімет басшыларының кездесуі кезінде Ұйым қызметінің адам құқықтарына бағытталған бағытын реформалау туралы шешім қабылданғанына бес жыл болады. Бүгінгі таңда БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі кеңесі адам құқықтары саласындағы мемлекеттердің өзара іс-қимылын орнатуға арналған маңызды форум және халықаралық қатынастарды біріктіруші фактор бола отырып, оған артылған үміттердің көпшілігін ақтады. Алайда, «жас» Кеңес әлемде миллиондаған адамдардың өмірімен тікелей байланысты қиын, бірақ қызықты және оқиғалы «өмірге» ие.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Всеобщая декларация прав человека. М., 1996.
2. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/subcom/index.htm>
3. <http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx>
4. <http://www.un.org/russian/documen/convents/pactecon.htm>
5. <http://www.un.org/russian/documen/convents/pactpol.htm>
6. <http://www.un.org/russian/secureworld/>
7. <http://www.un.org/russian/largerfreedom/index.html>
8. <http://www.un.org/russian/ga/60/docs/60res3.htm>
9. Резолюция Совета ООН по правам человека 6/1.
10. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/advisorycommittee.htm>